

RASA SPERSKIENĖ

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka

Psichologo Bogdano Zavadskio (1902–1966) dokumentų kolekcija Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje

Anotacija. Straipsnyje Vilniaus Stepono Batoro universiteto filosofijos mokslų daktaro, pirmojo žymaus psichologijos mokslo tyrinėtojo bei dėstytojo Bogdano Zavadskio (Bohdan Zawadzki) svarbiausių biografinių faktų kontekste pristatyti jo gyvenimo ir veiklos dokumentai, saugomi Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje.

Esminiai žodžiai: Bogdanas Zavadskis; Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius; Vladislavas Vitvickis; Vladislavas Tatarkevičius; gešaltinė psichologija; Wolfgang Keleris; Kurtas Levinas; Hansas Rupas; psichotechnika; psichofiziologija; eksperimentinė psichologija; Karlas Biūleris; Šarlotė Biūler; Paulius Lazarsfeldas; Herta Herzog; Egonas Brunsvikas; Elzé Frenkel; Hildegarda Hetzer; Lotė Danziger; E. Pokorny; Sonneck; Eli Herzfeld; Katerina Volf; Vilniaus Stepono Batoro universitetas; Anelė Zavadska; Niujorko miesto koledžas; psichopatologija; Varšuvos universitetas.

Keywords: Bohdan Zawadzki; the Manuscript Department of the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences; Władysław Witwicki; Władysław Tatarkiewicz; Gestalt psychology; Wolfgang Köhler; Kurt Lewin; Hans Rupp; psychotechnique; psychophysiology; experimental psychology; Karl Bühler; Charlotte Bühler; Paul Lazarsfeld; Herta Herzog; Egon Brunswik; Else Frenkel; Hildegard Hetzer; Lotte Schenk-Danziger; E. Pokorny; Sonneck; Eli Herzfeld; Käthe Wolf; Stephen Batory University in Vilnius; Anelia Zawadzka; the New York City College; psychopathology; the University of Warsaw.

Šio straipsnio tikslas – Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje ir Lietuvos centriniame valstybiniame archyve saugomų dokumentų pagrindu pristatyti visuomenei beveik nežinomus Lietuvos psichologijos mokslo faktus. Tikslui įgyvendinti iškelti tokie uždaviniai: surasti kuo daugiau duomenų apie psichologo Bogdano Zavadskio gyvenimą ir veiklą, atskleisti jo dokumentų kolekcijoje saugomų dokumentų įvairiomis kalbomis, daugiausia susijusių su psichologijos mokslu, turinį bei reikšmę šiuolaikiniam mokslui. Tyrimo naujumą apsprendė dokumentų tyrimo ir psichologijos mokslų sąsajos.

Sovietinės Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyriaus vedėjas Vladas Abramavičius darbo dienoraštyje rašė, jog 1945 m. spalio 22 d. jis atidarė dėžes, kurias nuo 1939 m. pabaigos Vilniuje depozite (t. y. laikinai, matyt, tikintis dokumentus atsiimti pasibaigus karui) saugojo Lenkų mokslo bičiulių draugija. Lietuvai atgavus Vilnių, šios draugijos turtą perėmė

Bogdanas Zavadskis
studijų metais, apie 1924 m.
LMAVB RS, F157-133

lietuvių įsteigtas Istorijos institutas¹. Tačiau vokiečių laikais instituto patalpas užėmė okupantai. Minėtos draugijos depozitas buvo pervežtas į Mokslų akademijos biblioteką. Abramavičiaus atidarytose dėžėse buvo ir Stepono Batoro universiteto Psichologijos instituto steigėjo dr. Bogdano Zavadskio knygos bei dokumentai [10, 36].

Išsamesnę informaciją apie šį psichologijos profesorių pavyko rasti tik Varšuvos universiteto Psichologijos fakulteto tinklapyje [24]. Tie patys duomenys pateikti ir enciklopediniame Vilniaus krašto mokslo bei mokslininkų biografijų žinyne [25]. Šią informaciją papildę kituose šaltiniuose rasta medžiaga, straipsnyje apžvelgsime Zavadskio gyvenimą bei veiklą, pristatysime jo dokumentų kolekciją.

Į pokarinės Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyrių pateko tik tie Zavadskio dokumentai, kurių chronologija santykinai apima 1920–1940 m. Vėlesnių metų psichologo gyvenimo ir veiklos dokumentus, matyt, surastume Varšuvos universiteto Psichologijos fakultete, kur Bogdano Zavadskio vardu pavadinta vienintelė Lenkijoje Diagnostikos technikų laboratorija. 1946 m. Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje pirmą kartą aprašant psichologo dokumentus, būtent dėl jų fragmentiškumo dokumentų visuma buvo įvardyta kaip kolekcija, o ne fondas (nors jos signatūra yra F157, t. y. tarsi būtų fondas). Pirmas kolekciją sutvarkė ir aprašus parengė buvęs tarpukario žurnalistas Jonas Miničius² [11]. Metams bėgant, skyriaus fonduose atsirado dar vienas Zavadskio dokumentų aplankas, ant kurio buvo užrašas „Varia Americana“. Jame rasti ne tik Zavadskio studijų JAV, bet ir gyvenimo bei darbo Europoje dokumentai. Miniaus dokumentų aprašas buvo neišsamus. Būdamas už geležinės uždangos, jis nežinojo ir apie tolesnį Zavadskio likimą. 2008 m. Rankraščių skyriuje buvo nutarta patikslinti Miniaus dokumentų aprašus, prijungti prie kolekcijos naujai aprašytus „Varia Americana“ aplanko dokumentus. Be to, visų dokumentų aprašai buvo įvesti į elektroninį katalogą ir susisteminti į šešias grupes: personalija; korespondencija; mokslinė ir pedagoginė veikla; kitų autorių darbai; testai; ikonografija.

Artėjant Zavadskio 110-osioms gimimo metinėms, iškilo jo tikslios gimimo datos, kuri niekur nebuvo užfiksuota, problema. Todėl buvo kreiptasi į Lietuvos centrinę valstybės archyvą. Jame rastos Vilniaus Stepono Batoro universiteto psichologijos profesoriaus pavaduotojo dr. Bogdano Zavadskio tarnybos byla bei Vilniaus miesto Antakalnio g. 6/1 gyventojų registracijos knyga. Šiuose dokumentuose buvo užfiksuota tiksli psichologo gimimo data [13, 25; 12, 15]. Jis gimė 1902 m. kovo 10 d. Turbive (dab. Ukrainoje). Abramavičius

¹ Taip nuorodoje pateiktame šaltinyje galėjo būti įvardytas Lituanistikos instituto padalinys – Lietuvos istorijos skyrius. 1941 m. minėtą institutą panaikinus, sovietai įsteigė Lietuvos mokslų akademijos Istorijos institutą. Taigi, sovietmečiu aiškinant, iš kur gauta medžiaga, galėjo įsivelti netikslumų.

² Miničius Jonas (1895–1951), rašytojas, žurnalistas. Rašė leidiniams „Socialdemokratas“, „Žiežirba“, „Darbininkas“, „Mūsų laikraštis“ ir kt. Pokario metais dirbo Lietuvos mokslų akademijos Centrinėje bibliotekoje [16].

dienoraštyje rašė, kad Bogdanas buvo Vilniaus spaustuvininkų Zavadskių palikuonis [10, 36]. Minius patikslino, kad jis buvo dinastijos pradininko Juozapo vaikaičio sūnus [11, 1]. Jau minėtoje gyventojų registracijos knygoje buvo įrašyti Bogdano tėvų vardai – Bronislavas ir Stefanija [12, 15]. Tačiau daugiau informacijos apie jo ryšius su spaustuvininkais Zavadskiais kol kas nepavyko aptikti.

Bogdanas iš pradžių mokėsi Kijevo lenkų gimnazijoje. Suirutės metais jis repatriavo į Lenkiją. 1920 m. išlaikė brandos egzaminą Varšuvos Jano Zamojskio gimnazijoje. Po karinės tarnybos, karo su bolševikais metu, 1921 m. jis įstojo į Varšuvos universiteto Filosofijos fakultetą studijuoti psichologijos pas prof. Vladislavą Vitvickį (Władysław Witwicki)³. Tuo pačiu metu studijavo fiziologiją ir polonistiką. Dalyvavo studentų Filosofijos būrelio veikloje. Bibliotekoje saugomoje dokumentų kolekcijoje yra meniška Bogdano portretinė fotografija, datuota maždaug 1920–1924 m. Į mus žvelgia jaunas, susimąstęs, kostiumuotas jaunuolis su cigarete rankoje. Nuotraukos autorius buvo fotografas modernistas (kaip parašyta ant fotografijos aplankalėlio) Karolis Pencherskis (K. Pęcherski), turėjęs fotoateljė Varšuvoje [4]. Iš studijų Varšuvos universitete laikų yra ir Bogdano ranka rašyti profesoriaus Vladislavo Tatarkevičiaus (Władysław Tatariewicz) graikų filosofijos paskaitų konspektai, datuoti 1923 ir 1924 m.⁴ [14].

1924–1928 m. Zavadskis dirbo Varšuvos universiteto Psichologijos institute asistentu. Ten, vadovaujamas prof. V. Vitvickio, 1928 m. jis apgynė filosofijos mokslų daktaro disertaciją „Apie komizmą: psichologijos studija“. Šios disertacijos mašinraštį, taisytą Zavadskio ranka, taip pat galima rasti jo dokumentų kolekcijoje [3]. 1929–1930 m. jaunasis mokslų daktaras psichologijos žinias gilino Berlyne pas geštalinės psichologijos⁵ kūrėjus profesorius Volfgangą Kelerį (Wolfgang Köhler)⁶, Kurtą Leviną (Kurt Lewin)⁷ ir Berlyno universiteto Psichologijos instituto Taikomosios psichologijos skyriaus vieną iš steigėjų Hansą Rupą (Hans Rupp)⁸.

Grįžęs iš Vokietijos, 1930–1932 m. Zavadskis asistento, vėliau dėstytojo darbą Varšuvos universitete derino su praktine veikla: dirbo Psichotechnikos⁹ institute, įsteigė Psichofiziologijos¹⁰ laboratoriją Aviacijos medicinos tyrimų centre. Bibliotekoje saugoma šiek tiek to laiko-

³ Vitwickis (Witwicki) Vladislavas (1878–1948), nuo 1919 m. Varšuvos universiteto bendrosios psichologijos profesorius, pirmų lenkiškų psichologijos vadovėlių autorius, žinomas ir kaip filosofas, Platono dialogų komentatorius [24].

⁴ Tatarkevičius (Tatariewicz) Vladislavas (1886–1980), lenkų filosofas, estetikos ir filosofijos istorikas, prof. (1919), 1919–1921 m. dėstė Vilniaus, 1923–1961 m. Varšuvos universitetuose [22].

⁵ Geštalinė psichologija – visybės psichologija, atsiradusi XX a. 1–3 deš. Vokietijoje. Jos atstovai teigė, kad psichiką reikia tirti kaip vientisą struktūrą, visybę, kurios esančios pirminės jas sudarančių komponentų atžvilgiu. Pagrindinė sąvoka – geštaltas, t. y. visybė, funkcinė struktūra, kuri pagal jai būdingus dėsnius telkia įvairius pavienius reiškinius. Iš pradžių šiuo terminu buvo apibūdinama psichika, vėliau geštaltu (vok. *Gestalt* – forma, figūra, pavidalas) pradėta vadinti ir fizinius, fiziologinius, socialinius bei kitus reiškinius. Šios psichologijos krypties idėjos ir gauti duomenys apsprendė tolesnę psichinių procesų pažinimo pažangą. Buvo išplėtota geštalto psichoterapija, kurios tikslas – padėti žmogui įgyti asmenybės vientisumą [20, 92–93].

⁶ Keleris (Köhler) Volfgangas (1887–1967), vokiečių psichologas, vienas geštalinės psichologijos kūrėjų. 1913–1919 m. Tenerifės saloje tyrė šimpanzių intelektą, sukūrė insaito koncepciją. Insaitas – staigus ir ankstesne patirtimi tarsi nepagrįstas situacijos esminių santykių ir visos struktūros supratimas, problemos išsprendimas. Tačiau insaitui kilti yra svarbi ankstesnė žmogaus veikla, perimta socialinė patirtis ir visuomeninės istorinės tos patirties perėmimo priemonės (kalba). Nuo 1934 m. dirbo JAV [20, 118–334].

⁷ Levinas (Lewin) Kurtas (1890–1947), vokiečių psichologas, geštalinę psichologiją papildė motyvacijos teorija. Sistematiškumo ir visumos principą laikė svarbiausiu, taikė jį žmogaus elgesio motyvacijai paaiškinti. Reikšmingi jo vaiko psichologijos darbai, socialinės psichologijos eksperimentiniai tyrimai. Nuo 1932 m. dirbo JAV [20, 93–334].

⁸ Rupas (Rupp) Hansas (1880–1954), vokiečių psichologas [21].

⁹ Psichotechnika – psichologijos šaka, konkrečiu taikumu aspektu tirianti praktinę žmonių veiklą. Svarbiausi uždaviniai: profesinė atranka, profesinis konsultavimas, darbo aplinkos, darbo būdo ir technikos racionalizavimas, avarijų ir traumatizmo mažinimas, gamybinio mokymo tobulinimas. Vakaruose ši sąvoka vartojama kaip taikomosios psichologijos sinonimas [20, 244].

¹⁰ Psichofiziologija – mokslas, tiriantis psichikos neurofiziologinį pagrindą. Svarbiausias uždavinys – nagrinėti psichinių reiškinių priežastis, tirti tų reiškinių pagrindą sudarančius neurofiziologinius mechanizmus [20, 234–235].

tarpio mokslinių publikacijų, psichotechnikos leidinių įvairiomis kalbomis, testų [7] bei kitų Zavadskio darbo dokumentų. 1931 m. Zavadskis gavo kvietimą užimti psichologijos profesoriaus pavaduotojo vietą Vilniaus Stepono Batoro universitete, kuriame, vieninteliame iš lenkiškų universitetų, nebuvo nei psichologo, nei Psichologijos instituto prie Filosofijos katedros. Tačiau tuo metu jaunuolis gavo Rokfelerio fondo stipendiją vienerių metų studijoms JAV. Bogdanui teko pagalvoti, kuo jis galėtų užsiimti 1932–1933 m. Bibliotekoje saugomas Zavadskio laiško, rašyto 1932 m. liepą nenustatytam profesoriui, juodraštis. Laiške Bogdanas prašė tarpininkauti organizuojant vienerių metų studijas Vienoje [5]. Matyt, minėtas prašymas buvo patenkintas. Zavadskis pateko į Vienos universiteto Psichologijos instituto kūrėjo, mąstymo bei kalbos tyrinėtojo, profesoriaus Karlo Biūlerio (Karl Bühler)¹¹, tuo metu ne mažiau populiaraus nei jo kolega psichoanalitikas Zigmundas Froidas (Sigmund Freud), aplinką. Novatoriška ir populiari „Biūlerio mokykla“ pritraukė mokslo jaunimą, nemažai moterų, kas tiems laikams nebuvo įprasta. Nors mokyklos kūrėjas Biūleris buvo plačiai žinomas kaip aistringas paskaitų skaitytojas, tačiau pirmenybę teikė ramiam darbui kabinete ir mokslinėms diskusijoms siaurame rate. Šio profesoriaus mokiniai buvo eksperimentinės psichologijos plėtotojai. Vokietijoje naciams atėjus į valdžią, dauguma jų emigravo į JAV ir kaip psichologai bei sociologai pasauliniu mastu išgarsėjo jau pokario metu. Zavadskio dokumentų kolekciijoje saugomos tokių pasaulinio garso psichologų, eksperimentinės bei kitų psichologijos mokslo krypčių pradininkų, kaip Šarlotės Biūler (Charlotte Bühler;¹² Karlo Biūlerio žmona), Pauliaus Lazarsfeldo (Paul Lazarsfeld), Hertos Herzog (Herta Herzog), Egono Brunsviko (Egon Brunswik), Elzės Frenkel (Elsa Frenkel)¹³, Hildegardos Hetzer (Hildegard Hetzer), Lotės Danziger (Lotte Schenk-Danzinger)¹⁴, E. Pokorny, Sonneck, Eli Herzfeld, Katerinos Volf (Kate Volf) ir kt. 1932–1933 m. mokslinės publikacijos, paskaitų bei diskusijų tekstai, rašyti B. Zavadskio ranka arba spausdinti mašinėle, bet taisyti jo paties [9].

Kaip jau minėta, gavęs Rokfelerio fondo stipendiją, Zavadskis 1933–1934 m. tęsė studijas JAV. Kartu su Biūlerių asistentu Lazarsfeldu žurnale „Journal of Social Psychology“ (1935, 6, 224–252) jis atspausdino studiją „Psychological Consequences of Unemployment“ (*Psichologiniai nedarbo padariniai*). To laikotarpio Zavadskio dokumentų kolekciijoje taip pat gausu testų, įvairios informacinės medžiagos, susijusios su psichologijos mokslu [6].

1935 m. Zavadskis pagaliau sutiko užimti psichologijos profesoriaus padėjėjo vietą Vilniaus Stepono Batoro universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Filosofijos katedroje. Taip pat jis turėjo vadovauti prie katedros naujai steigiamam Psichologijos institutui. Pirmaisiais metais jo dėstomo projekto, pratybų ir seminarų tema buvo „Naujausios psichologijos kryptys“. Vėlesniais

¹¹ Biūleris (Bühler) Karlas Liudvigas (1879–1963), vokiečių ir austrų psichologas. Eksperimentiškai tyrė mąstymą, kalbos psichologines problemas. Nuo 1939 m. dirbo JAV.

¹² Biūler (Bühler) Šarlotė (1893–1974), austrų psichologė, psichobiografinio metodo psichologijoje pirmtakė. Sukūrė asmenybės gyvenimo kelio periodizaciją, tyrė vaiko psichikos raidą. Nuo 1945 m. dirbo JAV [20, 332; 27; 26; 13, 25–30a]. Lazarsfeldas Paulius Feliksas (1901–1976), sociologas. Vienoje studijavo matematiką, teisę ir socialinę psichologiją.

¹³ 1929 m. buvo vienas socialinės psichologijos tyrinėjimų centro, bendradarbiausio su K. Biūlerio vadovaujamu Psichologijos institutu, steigėjų. 1935 m. emigravo į JAV, kur tapo vienu garsiausių XX a. sociologų. Herzog Herta (1910–2010), psichologė, K. Biūlerio studentė, P. Lazarsfeldo, už kurio buvo ištekėjusi, doktorantė. Nuo 1935 m. dirbo JAV rinkos ir medijų tyrinėtoja. Brunsvikas (Brunswik) Egonas (1903–1955), psichologas, 1927–1934 m. Vienos psichologijos instituto asistentas, vėliau Vienos universiteto docentas. Nuo 1936 m. dirbo JAV. Frenkel Elzė (1908–1958), psichologė, 1931–1938 m. Vienos psichologijos instituto, Vienos universiteto lektorė, dirbo su Š. Biūler. Nuo 1938 m. gyveno JAV, E. Brunsviko žmona. Etnocentrizmo ir autoritarizmo tyrinėtoja [15; 19].

¹⁴ Hetzer Hildegarda (1899–1991), austrų psichologė, Vienos psichologijos instituto asistentė. Dirbo su Š. Biūler ir L. Danziger. Nuo 1931 m. – Elbingo pedagogikos akademijos profesorė [23]. Danziger (Schenk) Lotė (1905–1992), austrų psichologė ir pedagogė. 1930 m. apgynė disertaciją (vadovas K. Biūleris). Buvo Š. Biūler asistentė. Vėliau dirbo įvairiuose Austrijos universitetuose raidos psichologijos srityje [17].

metais jis dėstė bendrąją, raidos bei pedagoginę psichologiją. Į Vilnių katalikas, Lenkijos pilietybę turintis Zavadskis atvyko iš Varšuvos kartu su žmona Anelė (Aniela). Ji buvo dvejis metais už jį vyresnė, evangelikų-reformatų tikėjimo. Jos užsiėmimas gyventojų registracijos knygoje nenurodytas, tačiau bibliotekos Rankraščių skyriuje pavyko aptikti pluoštelį Anelės Zavadskos (A. Zawadzka) rašytų mokslo populiarinimo straipsnių apie JAV tyrinėtojų pasiekimus gyvūnų migracijos, fiziologijos, psichologijos klausimais [2; 13, 2–33; 12, 15–16]. Vilniuje Zavadskis išplėtojo akademinę bei didaktinę veiklą, skatino jaunimo susidomėjimą psichologija. Viena iš jo mokinių Lidija Vološynova vėliau tapo garsia profesore. Rankraščių skyriuje saugomoje kolekcijoje nemažai Zavadskio mokslinės ir pedagoginės veiklos dokumentų: mokslinių tyrinėjimų tekstų, darbo planų, įvairių užrašų, konspektų, studentų eksperimentinės psichologijos užduočių, anketų [8]. Netyrinėtas Anelės ir Bogdano Zavadskių susirašinėjimas [1]. Deja, Zavadskio akademinė veikla nutrūko 1939 m. rugpjūčio 30 d. Tą dieną jis parašė raštą savo fakulteto dekanui, jog kaip atsargos karininkas yra mobilizuotas į kariuomenę. Vadovavimą Psichologijos institutui jis perdavė prof. T. Čežovskiui (T. Czeżowski), prašė pasirūpinti personalu. Po poros dienų, rugsėjo 1-ąją, Vokietija užpuolė Lenkiją. Kas nutiko vėliau, duomenų aptikti nepavyko. Tik Antakalnio g. namo 6/1 gyventojų registracijos knygoje buvo įrašyta, jog 1940 m. kovo 1 d. Anelė ir Bogdanas Zavadskiai išvyko į JAV. Varšuvos universiteto tinklapyje teigiama, jog Zavadskis jau vasario mėn. išvyko į JAV. Minių kolekcijos apraše tvirtino, kad Zavadskis turėjo JAV pilietybę, todėl galėjo emigruoti. Tačiau minėtoje gyventojų registracijos knygoje pažymėta, jog abu Zavadskiai buvo Lenkijos piliečiai. Taigi, Zavadskių išvykimo aplinkybės lieka neaiškios [13, 3; 12, 16; 11].

Emigravęs į JAV, Zavadskis dirbo įvairiose prestižinėse mokymo įstaigose: Smito¹⁵, Velslio¹⁶, Saros Lorenc¹⁷ koledžuose. 1946–1966 m. ėjo psichologijos ir psichopatologijos profesoriaus pareigas Niujorko miesto koledže¹⁸ derindamas jas su psichoterapijos praktika. Jo publikuotos psichopatologijos paskaitos („Wykłady z Psychopatologii“, Warszawa, 1959) tapo labai populiarios. Jis palaikė glaudžius kontaktus su Lenkijos mokslininkais, turtingą savo knygų rinkinį padovanojo Varšuvos universitetui. Jo vardu pavadinta vienintelė Lenkijoje Diagnostikos technikų laboratorija Varšuvos universiteto Psichologijos fakultete. Zavadskis mirė 1966 m. Niujorke [25].

Išvados. Bogdano Zavadskio dokumentų kolekcija, saugoma Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje, į biblioteką pateko iš Lenkų mokslo bičiulių draugijos, kur buvo saugoma depozite. Ji ištikinamai reprezentuoja XX a. pirmos pusės psichologijos mokslo žymiausių centrų Berlyne, Vienoje, Varšuvoje ir JAV veiklą ir liudija apie Vilniaus Stepono Batoro universiteto visų to meto psichologijos mokslo naujovių pasiekimus. Pirmojo šio universiteto psichologo, filosofijos mokslų daktaro Bogdano Zavadskio gyvenimo bei veiklos dokumentų tyrimas atskleidė jo sąsajas su Lietuva. Straipsnyje sąmoningai nebuvo išsamiau atskleistas Zavadskio darbo dokumentų turinys. Telieta tai intriga ateities tyrinėtojams.

¹⁵ Orig. angl. *Smith*.

¹⁶ Orig. angl. *Welesley*.

¹⁷ Orig. angl. *Sarah Lawrence*.

¹⁸ Orig. angl. *City College of New York*.

ARCHYVINIAI ŠALTINIAI

1. *Anelės ir Bogdano Zavadskių susirašinėjimas, 1935–1939*. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius (toliau – LMAVB RS), F157-100, 101, 106.
2. *Anelės Zavadskos mokslo populiarinimo straipsniai gyvūnų migracijos, fiziologijos, psichologijos klausimais [1935–1940]*. LMAVB RS, F29-96, lap. 1–22.
3. *Bogdano Zavadskio disertacijos „O komizmie. Studjum psychologiczne“ mašinraštis, 1928*. LMAVB RS, F157-10, 173 lap.
4. *Bogdano Zavadskio fotografija [1924–1928]*. LMAVB RS, F157-33.
5. *Bogdano Zavadskio laiškas nenustatytam profesoriui, 1932 m. liepa*. LMAVB RS, F157-2, lap. 95–98.
6. *Bogdano Zavadskio mokslinės ir pedagoginės veiklos dokumentai, informacinė medžiaga, testai, susiję su jo stažuote JAV [1933–1934]*. LMAVB RS, F157-5, 9, 12, 114, 115, 117, 118, 122.
7. *Bogdano Zavadskio mokslinės ir pedagoginės veiklos dokumentai, psichotechnikos leidiniai, testai [1928–1932]*. LMAVB RS, F157-19, 25, 27, 29, 32, 37, 69, 107.
8. *Bogdano Zavadskio mokslinės ir pedagoginės veiklos Vilniaus Stepono Batoro universitete dokumentai [1935–1939]*. LMAVB RS, F157-14, 51, 53, 54, 57, 66, 70, 87, 109.
9. *Karlo ir Šarlotės Biūlerių, Pauliaus Lazarsfeldo, Hertos Herzog, Egono Brunsviko, Elzės Frenkel, Hildegardos Hetzer, Lotės Danziger, E. Pokorny, Sonneck, Elės Herzfeld, Katerinos Volf mokslinės publikacijos, paskaitų bei diskusijų tekstai, rašyti B. Zavadskio ranka arba spausdinti mašinėle, 1932–1933*. LMAVB RS, F157-16, 17, 49, 62, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 116.
10. *Lietuvos TSR mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyriaus darbo dienynas, 1945–1946*. LMAVB RS, F271-291.
11. *Minius, Jonas. Prof. B. Zavadzko kolekcija, 1946 m. rugpjūčio 23 d.* LMAVB RS, F157-102.
12. *Vilniaus miesto Antakalnio gatvės namo nr. 6 gyventojų registracijos knyga, 1931–1940*. Lietuvos centrinis valstybės archyvas (toliau – LCVA), F64, ap. 6, b. 15.
13. *Vilniaus Stepono Batoro universiteto psichologijos profesoriaus pavaduotojo dr. Bogdano Zavadskio tarnybos byla*. LCVA, F175, ap. 5 IV B, b. 315.
14. *Vladislavo Tatarkevičiaus graikų filosofijos paskaitų konspektai, rašyti Bogdano Zavadskio, 1923–1924 m.* LMAVB RS, F157-88.

PUBLIKUOTI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

15. *International biographical dictionary of Central European Émigrés, 1933–1945*. München: K. G. Saur, 1999. Vol. 2: *The arts, sciences, and literature*, p. 162, 325–326, 698.
16. *Minius Jonas*. In: *Žurnalistikos enciklopedija*. Vilnius: Pradai, 1997, p. 331.
17. Müller, Reinhard. Lotte Schenk-Danziger [interaktyvus]. *Archiv für die Geschichte der Soziologie in Österreich*, 2012, mai [žiūrėta 2012 m. birželio 6 d.]. Interneto prieiga: <http://agso.uni-graz.at/marienthal/biografien/schenk_danzinger_lotte.htm>.
18. Perse, Elizabeth M. Herzog, Herta [interaktyvus]. *International Encyclopedia of Communication* [žiūrėta 2012 m. birželio 6 d.]. Interneto prieiga: <http://www.communicationencyclopedia.com/public/tocnode?id=g9781405131995_yr2013_chunk_g978140513199513_ss30-1>.
19. *Psichologijos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993. 368 p.
20. Sprung, Lothar; Sprung, Helga. History of modern psychology in Germany in 19th- and 20th- century thought and society [interaktyvus]. *E-book.lib.* [žiūrėta 2012 m. birželio 6 d.]. Interneto prieiga: <<http://e-book.lib.sjtu.edu.cn/iupsys/Origins/Imada/imo3cho2.htm>>.
21. Tatarkevičius Vladislavas. In: *Estetikos enciklopedija*. [Sudarė Juozas Mureika]. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2010, p. 595.
22. Wedel, Gudrun. *Autobiographien von frauen*. Köln: Böhlau Verlag, 2010, p. 340.
23. Witwicki Władysław. In: *Wielka encyklopedia powszechna*. Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1969, t. 12, p. 369.

24. Zasużeni – Bohdan Zawadzki [interaktyvus]. *Wydział Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego* [žiūrėta 2009 m. gegužės 12 d.]. Interneto prieiga: <http://www.psych.uw.edu.pl/o_nas.php?id=2&sub_id=5.18>.
25. Zawadzki Bohdan. In: *Nauka i uczeni na ziemi Wileńskiej od XVI w. do 1945 r.* Opracował Mieczysław Jackiewicz. Bydgoszcz: Towarzystwo Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej, 2010, p. 433.
26. Булыгина, Т. В.; Леонтьев, А. А. Карл Бюлер: жизнь и творчество. In: Карл, Бюлер. *Теория языка*. Москва: Прогрес, 2000, p. VII–XII.
27. Бюлер Карл. In: *Сто великих психологов*. Автор-составитель Яровицкий Владислав. Москва: Вече, 2007, p. 191–192.

RASA SPERSKIENĖ

The Bohdan Zawadzki Document Collection in the Manuscript Department of the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences

Summary

Dr. Bohdan Zawadzki (*1902–†1966) is one of the famous Polish psychologists. He left a significant mark on the history of the University of Stephanus Bathoreus in Vilnius. He was assistant professor in the Psychology Institute of the University from 1935 to 1939. His documents collection includes interwar period materials from his studies and work in Warsaw, Berlin, Vienna, and the U.S.A. (from 1928 to 1934). It also contains papers and correspondence from his Vilnius period.

